

บทที่ 4

แนวคิดเชิงปรัชญาในการรักษาแบบแพทย์พื้นบ้านล้านนาโดยวิธีนวดตอกเส้น

ผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ความรู้และภูมิปัญญาในการรักษาโรคด้วยวิธีนวดตอกเส้นด้วยการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์แบบเชิงลึกทั้งหมดผู้รักษาโดยเริ่มศึกษาตั้งแต่ประวัติความเป็นมา การเล่าเรียนหรือสืบทอดวิชา อุปกรณ์ที่ใช้ ขั้นตอนการรักษาโรค รวมไปถึงข้อปฏิบัติและข้อห้ามของหมอผู้รักษา และผู้ป่วยที่เข้ามารับการรักษากับหมอนวดตอกเส้นในเรื่องความเชื่อและความพึงพอใจในการรักษาโรคด้วยวิธีดังกล่าวด้วยเช่นกัน

จากการศึกษาวิเคราะห์การรักษาแบบพื้นบ้านล้านนาโดยวิธีนวดตอกเส้นนั้น ผู้วิจัยได้พบเห็นกระบวนการรักษาผู้ป่วยดังกล่าวมีลักษณะเป็นการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม ที่นอกจากจะมีการรักษาทางร่างกาย หรือ กายบำบัด ที่ทำการรักษาด้วยการนวด การตอกเส้น การย่ำาง การประคบยาสมุนไพร การจัดยาสมุนไพรให้ผู้ป่วยกลับไปรับประทาน และการให้คำแนะนำในเรื่องอาหารการกิน ยังมีกระบวนการรักษาผู้ป่วยทางด้านจิตใจ หรือ จิตบำบัด คือ การรักษาผู้ป่วยด้วยการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ เช่น การใช้คาถาอาคมประกอบกันกับการนวด การตอกเส้น การเสกน้ำมันต์ การเรียกขวัญ การทำบุญอุทิศส่วนกุศลเพื่อขอโทษกรรมจากเจ้ากรรมนายเวร และการประกอบพิธีกรรมต่างๆ มาใช้บำบัดรักษาโรคร่วมกันกับการรักษาทางร่างกาย

เมื่อผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาในการรักษาผู้ป่วยด้วยวิธีนวดตอกเส้น โดยนำเอาแนวคิดทางปรัชญาเข้าไปเป็นกรอบในการศึกษาและวิเคราะห์จนกระทั่งพบว่าการรักษาดังกล่าวนั้นได้ปรากฏแนวคิดเชิงปรัชญาอยู่ 2 แนวคิด คือ แนวคิดทางอภิปรัชญา และแนวคิดทางจริยศาสตร์ ดังนี้

4.1 แนวคิดทางอภิปรัชญา

จากการศึกษาองค์ความรู้และภูมิปัญญาในการรักษาโรสดังกล่าวผู้วิจัยพบว่ากระบวนการรักษาโรคนั้นได้มีความเกี่ยวโยงสัมพันธ์กันกับสิ่งเหนือธรรมชาติ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ จิต วิญญาณ กรรม พลังลึกลับ และไสยศาสตร์ อันเป็นเรื่องราวที่ไม่สามารถพิสูจน์ให้เห็นได้ใน

เชิงประจักษ์ และสิ่งเหล่านี้ยังได้เป็นสิ่งที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ของสาเหตุการเกิดและการรักษาโรคภัยไข้เจ็บของมนุษย์โดยผู้วิจัยจะได้นำเสนอรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ

กระบวนการรักษาโรคดังกล่าวพบว่ามีข้องสัมพันธ์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ในลักษณะการอ้างถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ เข้ามาช่วยในการรักษาผู้ป่วย กล่าวคือ การรักษาโรคด้วยวิธีนวดตอกเส้นนั้น หมอผู้รักษาได้มีการกล่าวอ้างถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเคารพนับถือโดยนับตั้งแต่พระรัตนตรัย 3 ประการ คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และมีปรากฏชื่อพระสาวกของพระพุทธเจ้า ดังที่ปรากฏอยู่ในคำบูชาครู ดังนี้

“...มีตั้งพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พระเสนาสาวะกะอะระหันตะเจ้า
ตั้งพระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ ดันวิเศษที่เป็นครูแห่งผู้ข้า...”

(บุญชู จันทรบุตร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 มีนาคม 2554)

การที่หมอได้กล่าวอ้างถึงคุณพระรัตนตรัย รวมทั้งอ้างถึงพระสาวกคนที่สำคัญและจะกล่าวไว้เป็นอันดับแรกสุดนั้นย่อมแสดงให้เห็นถึงอำนาจบารมีที่สามารถปกป้องรักษาตัวของหมอให้รอดพ้นจากสิ่งที่ชั่วร้ายในขณะที่ทำการรักษาผู้ป่วย สิ่งที่น่ากลัวที่อาจเป็นภูตผีวิญญาน รวมทั้งคุณไสยที่ผู้ป่วยถูกกระทำจนกระทั่งได้รับความเจ็บป่วย และการอ้างถึงนี้ยังมีการอ้างถึงหมอชีวกโกมารภัจจ์ ซึ่งในทางแพทย์แผนไทยและแผนพื้นบ้านล้านนาเคารพนับถือเป็นอย่างมากเนื่องจากหมอชีวกโกมารภัจจ์ เรียกชื่อสั้นๆ ว่า “หมอชีวก” หรือ “พ่อปู่ชีวก” เป็นหมอที่มีชื่อเสียงในด้านการรักษาโรค และยังเป็นหมอประจำส่วนพระองค์ของพระพุทธเจ้าเมื่อครั้งสมัยพุทธกาล ด้วยเหตุความที่เป็นหมอที่มีความชำนาญในเรื่องการรักษาโรค และยาสมุนไพร แพทย์แผนโบราณหรือหมอพื้นบ้านจึงเคารพนับถือในฐานะที่ท่านเป็นบรมครูของการแพทย์แผนโบราณและมีความเชื่อว่าหมอชีวกโกมารภัจจ์นั้นจะช่วยคลบนัดดาลให้การรักษาผู้ป่วยนั้นหายจากโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ได้

“ก่อนทำการรักษาคนไข้ ต้องสวดมนต์ไหว้พระ และไหว้ครูบาอาจารย์
โดยเฉพาะพ่อหมอชีวกในตอนเช้าทุกวันเพื่อขอให้ช่วยเราสามารถรักษาคนไข้
ให้หายจากโรค”

(สวัสด์ วรรณศรี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 มีนาคม 2554)

ในคำไหว้ครูของหมอบุญชู จันทรบุตร และหมอจรรยา วงศ์ชัย ยังได้มีการอ้างถึงชื่อเทพเจ้าทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดูที่สำคัญไว้ด้วย

“...ตั้งพระเพลิง พระพาย พระนารายณ์...”

(บุญชู จันทรบุตร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 มีนาคม 2554)

“...ท่านท้าวมหาพรหม ท่านท้าวพิทักษ์รักษาประชาบดี ท่านท้าวเมธีแพทย์
อัสวิน องค์เทพดินทร์ พระอิศวรสิทธิศักดิ์ ทวยเทพารักษ์ทุกสถาน...”

(จรรยา วงศ์ชัย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 เมษายน 2554)

การที่อ้างถึงเทพเจ้าสูงสุดทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดูเข้ามาในบทไหว้ครู เช่น พระพรหม พระอิศวร พระนารายณ์ และยังได้มีการกล่าวถึง “พระพิฆเนศ” เทพเจ้าแห่งศิลปวิทยาการและขจัดอุปสรรคทั้งปวง แต่ในล้านนาจะเรียกว่า “พระพิฆัญ” (อ่านว่า ปี้ด-สะ-หนุ) ดังที่ปรากฏในคาถาตรีนิสิงเหที่ว่า

“ตรีนิสิงเห สัตตะนาเค ปัญจะพิฆัญนะเมวัจจะ จะตุเต วาโส เวสสะราชา
ปัญจะอินทา เอ้กะยักขา ปัญจะพรหมา สะหัมปะติ ทะเวราชา
อัญจะอะระหันตา ปัญจะพุทธา นะมามิหัง”

(บุญชู จันทรบุตร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 มีนาคม 2554)

จากบทไหว้ครูและคาถาที่ได้กล่าวมานั้นได้แสดงให้เห็นว่าความเชื่อและความศรัทธาของหมอพื้นบ้านที่มีต่อเทพเจ้าดังกล่าวว่ามีอำนาจสามารถคุ้มครองป้องกัน และช่วยขจัดปัดเป่าอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับหมอในขณะที่ทำการรักษาผู้ป่วย ทำให้การรักษาผู้ป่วยนั้นสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ผู้วิจัยยังพบอีกว่าในหิ้งพระหรือโต๊ะหมู่บูชาพระของหมอนอกจากจะมีการตั้งบูชาพระพุทธรูปและรูปปั้นพระสงฆ์ที่เคารพแล้ว ในชั้นถัดลงมาจะมีรูปปั้นหมอชีวโกมารกัจ พระพิฆเนศ และพระฤาษี (ดูภาพประกอบที่ภาคผนวก จ) ยิ่งแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวหมอผู้รักษากับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพนับถืออยู่โดยมีความเชื่อว่าเทพแต่ละองค์นั้นมีอำนาจคุณวิเศษที่แตกต่างกันไป เช่น พระพิฆเนศ เป็นเทพเจ้าแห่งศิลปวิทยาการทั้งปวงและยังเป็นเทพเจ้า

ที่คอยปิดเป่าอุปสรรค หมอชีวกโกมารภัจจ์เป็นหมอที่มีชื่อเสียงในด้านการรักษาโรค และเป็นหมอประจำส่วนพระองค์ของพระพุทธเจ้า และพระภิกษุอื่น ๆ คือ นักปราชญ์ที่ทรงภูมิความรู้ และอิทธิฤทธิ์ในด้านการรักษาโรคและยาสมุนไพร จากอำนาจคุณวิเศษดังกล่าวนี้จึงเป็นเหตุให้ หมอนั้นมีความเชื่อและศรัทธาในสิ่งดังกล่าวทั้งนี้มิใช่เพียงเพื่อปกป้องคุ้มครองตนเองเท่านั้น ยังคุ้มครองผู้ป่วยที่เข้ามารับการรักษาให้หายจากโรคร้ายไข้เจ็บด้วยเช่นกัน

นอกจากจะพบเห็นการอ้างถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์เข้ามาช่วยปกป้องคุ้มครองตัวหมอและผู้ป่วยแล้ว ในการรักษาโรคด้วยวิธีนวดตอกเส้น ยังมีการใช้วิชาโหราศาสตร์ซึ่งเป็นศาสตร์หนึ่งที่ทำนายทายทักดวงชะตาของมนุษย์โดยอาศัยการโคจรของดวงดาวเป็นหลัก โดยปกติทั่วไปนั้น วิชาโหราศาสตร์จะถูกนำมาใช้ตรวจดูความเป็นไปของชีวิต แต่ในครั้งนี้ได้นำวิชาโหราศาสตร์มาใช้ด้านการดูแลสุขภาพโดยนำมาใช้ในการหาสมุฏฐานหรือสาเหตุของการเกิดโรคและวิธีการบำบัดรักษา การนำวิชาโหราศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการรักษาโรคร้ายไข้เจ็บนั้นมีชื่อเรียกว่า “โหราเวช”

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาในกลุ่มตัวอย่างหมอนวดตอกเส้นพบว่า หมอทุกคนนั้น มีความรู้ในเรื่องโหราเวช มีการใช้วิชาโหราศาสตร์ที่ตนได้ศึกษาเข้ามาใช้ในการวินิจฉัยหาสาเหตุของโรคว่าโรคที่ผู้ป่วยเป็นอยู่นั้นเกิดจากธาตุในร่างกายขาดสมดุลหรือเกิดจากอิทธิพลของดวงดาวที่มีต่อดวงชะตาด้วยการนำเอาวัน เดือน ปีเกิดของผู้ป่วยมาคำนวณด้วยวิธีการทางโหราศาสตร์ เมื่อคำนวณได้ผลลัพธ์ออกมาอย่างไรก็ทำนายไปตามตำรา

หมอวิชิต เกศรักษ์ (การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 เมษายน 2554) เป็นหมอเมืองคนหนึ่งที่น่า วิธีการทางโหราเวชมาใช้ร่วมกับการรักษาโรคด้วยวิธีนวดตอกเส้นโดยมีการนำเอาดวงดาวทั้งเจ็ด คือ อาทิตย (1) จันทร (2) อังคาร (3) พุธ (4) พฤหัสบดี (5) ศุกร (6) เสาร์ (7) มากำหนดให้อยู่ประจำตามส่วนต่างๆ ของร่างกายไว้ ดังนี้

อาทิตย	ตั้งแต่ไหล่ขวาไปจนถึงมือขวา
จันทร	บริเวณเอว สะโพก ต้นขาทั้งสองข้าง
อังคาร	ตั้งแต่ไหล่ซ้ายไปจนถึงมือซ้าย
พุธ	ตั้งแต่ขาขวาไปจนถึงเท้าขวา
พฤหัสบดี	ศีรษะ คอและใบหน้า
ศุกร	ท้อง หลัง
เสาร์	ตั้งแต่ขาซ้ายไปจนถึงเท้าซ้าย

เมื่อนำเอาวัน เดือน ปีเกิดของผู้ป่วยมาคำนวณแล้วผลลัพธ์ออกมาว่าเลขหรือดวงดาวใด ที่ตกอยู่ตำแหน่งที่เสียตามการคำนวณทางโหราศาสตร์ของปีนั้นๆ ก็จะบอกถึงตำแหน่งของร่างกาย ที่มีความเจ็บป่วย ดวงดาวทั้ง 7 นั้นสามารถบ่งบอกถึงสาเหตุและลักษณะอาการของโรครกข์ไข้เจ็บ เมื่อทราบตำแหน่งที่ผู้ป่วยมีอาการเจ็บป่วยแล้วก็จะเริ่มทำการรักษาโดยจะเน้นในตำแหน่งดังกล่าว

นอกจากการใช้โหราเวชแล้ว หมอเมืองบางคนยังมีวิธีการที่จะวินิจฉัยหาสาเหตุของ โรคอีกลักษณะหนึ่ง คือ “การดูเมื่อ” ซึ่งเป็นการตรวจดวงชะตาราศีที่ง่ายและไม่ซับซ้อนเหมือนกับ วิธีการทางโหราเวชโดยหมอเมืองแต่ละคนนั้นจะมีตำราที่ใช้ในการดูเมื่อที่แตกต่างกันไปแต่ โดยทั่วไปจะใช้ตำราดูเคราะห์สามชั้น

หมอบางคนอาจจะใช้วิธีการนั่งทางใน มาใช้ในการวินิจฉัยหาสาเหตุและ วิธีการรักษาโรค แม้ว่าหมอบางคนอาจจะไม่ได้ใช้วิธีการนั่งทางในก็ตาม แต่ก็จะมีความรู้ลึกหรือมี นิमित ลงสังหรณ์ที่บ่งบอกว่าโรคที่เกิดขึ้นกับผู้ป่วยไม่ใช่โรคปกติธรรมดา

ทั้งโหราเวชและการดูเมื่อได้แสดงให้เห็นถึงการวินิจฉัยหาสาเหตุของความเจ็บป่วยเพื่อ นำไปสู่การรักษาโรคในโรคที่หาสาเหตุไม่ได้ โหราเวชนั้นจะถูกใช้ในลักษณะการตรวจดวงชะตา ของผู้ป่วยว่ามีดาวดวงไหนที่ตกอยู่ในตำแหน่งที่ไม่ดี เมื่อพบว่ามีความดวงไหนที่ตกอยู่ในตำแหน่ง ที่ไม่ดีหมอก็จะแปลความหมายของดาวดวงนั้นที่มีความสัมพันธ์กับตำแหน่งดังกล่าวออกมาเพื่อ อธิบายถึงโรครกข์ไข้เจ็บที่กำลังเกิดขึ้นกับผู้ป่วยซึ่งแสดงให้เห็นถึงดวงดาวที่อยู่บนท้องฟ้า นั้นได้มี อิทธิพลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ในเรื่องความเจ็บไข้ได้ป่วย สำหรับการดูเมื่อนั้นเป็นวิธีที่หมอเมือง นิยมใช้กันมากเพราะเป็นระบบโหราศาสตร์ที่ใช้การคำนวณที่ไม่ซับซ้อนเท่ากับโหราเวชส่วนใหญ่ จะใช้อายุของผู้ป่วยเป็นหลักในการวินิจฉัยหาสาเหตุของโรคเพียงแค่ว่าผู้ป่วยบอกอายุมาหมอก็จะเปิด ตำราดูว่าอายุเท่านี้หากมีความเจ็บป่วยนั้นจะมีสาเหตุมาจากอะไร หมอบางคนก็อาจจะทราบสาเหตุ ของโรคโดยดูวันและเวลาว่า หากผู้ป่วยมาวันนี้ เวลานี้จะเจ็บป่วยด้วยสาเหตุอะไรและ มีวิธีการรักษาอย่างไร ซึ่งได้แสดงให้เห็นถึงมนุษย์นั้นยังมีความเชื่อว่าความเจ็บป่วยนั้นมีสาเหตุมา จากอำนาจของดวงดาวต่างๆ นั้นได้คลบับดาลให้เป็นไป การที่มองว่าความเจ็บป่วยนั้นเกิดจาก ดวงดาวย่อมแสดงให้เห็นว่าได้มีอำนาจหรือพลังบางสิ่งบางอย่างที่มองไม่เห็นเป็นตัวกระทำโดย ผ่านจากการตีความหมายของดาวแต่ละดวงที่มีความสัมพันธ์กันในดวงชะตาของผู้ป่วย

การดูเมื่อ และการนั่งทางในเป็นวิธีการวินิจฉัยโรคที่อีกวิธีหนึ่งที่ไม่สามารถหาสาเหตุ ได้โดยวิธีการดังกล่าวนั้นมักจะใช้ก็ต่อเมื่อไม่สามารถใช้กระบวนการวินิจฉัยหาสาเหตุของโรค โดยปกติธรรมดาหรือโดยโหราเวชได้อีก วิธีดังกล่าวนี้ที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น ผี คุณไสย ขวัญ การทำผิดจาริตประเพณีหรือข้อห้ามในสังคม (จิต) รวมทั้งเวรกรรม สิ่งเหล่านี้จะถูกอธิบายว่าเป็นสาเหตุของการเกิดโรครกข์ไข้เจ็บ เมื่อทราบสาเหตุของโรคที่เป็นอยู่ได้

ด้วยวิธีการคู่มือ และการนั่งทางใน ยังสามารถใช้วิธีดังกล่าวในการหาวิธีบำบัดรักษาโรคไปพร้อมกันอีกด้วย

4.1.2 แนวคิดจิต วิญญาณ และขวัญ

ในกระบวนการรักษาโรคด้วยวิธีนวดตอกเส้นนั้น นอกจากผู้วิจัยจะพบเห็นแนวคิดเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติแล้ว ยังได้ปรากฏแนวคิดเรื่อง จิต วิญญาณ และขวัญอีกด้วย ชาวล้านนานั้น ได้มีความคิดความเชื่อและนับถือผีมาตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบันนี้ก็ยังได้มีการสืบทอดความเชื่อดังกล่าวอยู่โดยผ่านทางพิธีกรรมต่างๆ เช่น ประเพณีเลี้ยงผีปู่ย่า ฟ้อนผีมดผีเม็ง การลงขอมกระด้าง (การเรียกดวงวิญญาณคนตายมาเข้าทรงม้าจี้เพื่อสอบถามสารทุกข์สุกดิบหลังจากตายไปแล้ว) เป็นต้น แม้ว่าจะได้ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนามานานแล้วก็ตาม

ความเชื่อในการนับถือผีได้มีความสัมพันธ์กันกับกระบวนการรักษาโรคของการแพทย์พื้นบ้านล้านนาในแง่ที่ว่าผีนั้นสามารถกระทำให้นุชนั้นได้รับความเจ็บป่วย แม้แต่ในกระบวนการรักษาด้วยวิธีการนวดตอกเส้นก็ยังมีโรคที่เกิดจากสาเหตุจากผีเป็นผู้กระทำด้วยความเชื่อในการนับถือผีของชาวล้านนาทำให้ผู้วิจัยสามารถจำแนกประเภทของผีที่มีความสัมพันธ์กับการแพทย์พื้นบ้าน ดังนี้

1) ผีที่ทำให้ทั้งคุณและโทษแก่มนุษย์ ได้แก่ ผีปู่เถนย่าเถน ผีปู่ย่า ผีอารักษ์ เจ้าป่าเจ้าเขา พระภูมิเจ้าที่ เป็นต้น ผีประเภทนี้สามารถให้คุณ คือ ปกป้องรักษามนุษย์ให้มีชีวิตที่ร่มเย็นเป็นสุข โดยที่มนุษย์นั้นจะต้องให้ความเคารพยำเกรงและเซ่นสรวงบูชาอยู่เป็นประจำ เมื่อมีการให้ความเคารพและเซ่นสรวงบูชา ผีเหล่านี้จะทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองดูแลให้มนุษย์มีชีวิตที่ร่มเย็นเป็นสุข ปราศจากภัยอันตรายต่างๆ และให้โทษก็ต่อเมื่อมนุษย์ไม่ให้ความเคารพ หรือล่วงละเมิดในข้อห้าม จารีตประเพณีโดยจะบันดาลให้มนุษย์เกิดความเจ็บป่วยขึ้นมา

2) ผีที่ให้โทษแก่มนุษย์เพียงอย่างเดียว ได้แก่ ผีกะ ผีสื่อ ผีตายพราย ผีตายโหง ผีโป่ง เป็นต้น ผีประเภทนี้มักจะทำให้มนุษย์เกิดความเจ็บป่วย แต่การที่มนุษย์จะถูกผีประเภทนี้กระทำได้นั้นจะต้องเป็นผู้ที่อยู่ในช่วง “ดวงตก” หรือ “ขวัญอ่อน”

จากการที่ผู้วิจัยได้สังเกตการรักษาโรคด้วยวิธีนวดตอกเส้นพบว่า มีผู้ป่วยที่เข้ามารับการรักษาเจ็บป่วยด้วยสาเหตุจากการกระทำของผีมีน้อยมาก ส่วนใหญ่จะมีสาเหตุของการเจ็บป่วยจากการทำงานหนักหรืออยู่ในอิริยาบถเดิมเป็นเวลานาน และความเสื่อมโทรมของร่างกายตามวัย แต่จากการสัมภาษณ์หมอผู้รักษาพบว่ายังมีผู้ป่วยที่มีอาการเจ็บป่วยอันมีสาเหตุมาจากผีกระทำอยู่บ้างโดยเกิดจาก “ผีโป่ง” ซึ่งเป็นผีชนิดหนึ่งที่อยู่ตามดินโป่งหรือตามพื้นที่ชื้นแฉะในป่า ผีโป่งนั้นจะคายพิษที่เรียกว่า “ยา” นั้นใส่คนที่ผ่านเข้าไปในบริเวณดังกล่าว เมื่อโดนผีโป่งคายพิษใส่แล้วก็จะ

มีอาการเจ็บปวดตามข้อตามกระดูกส่วนมากจะทำให้ปวดที่บริเวณหัวเข่า ในตำราการแพทย์พื้นบ้านล้านนาได้จัดโรคที่เกิดจากผีโป่งนี้เข้าไปในกลุ่มโรคตามความเชื่อ ด้านคุณไสยและมนต์ดำซึ่งมีอยู่ ดังนี้ โป่งนอง โป่งปัม โป่งเหยียน โป่งแห้ง และโป่งกินคุก (ยิ่งยง และกันยานุช เทาประเสริฐ, 2547, น. 18) การรักษาด้วยวิธีการนวดตอกเส้นนั้นจะเป็น การรักษาเพื่อบรรเทาอาการเจ็บปวดจากโรคดังกล่าว หากจะทำการรักษาให้หายขาดนั้นหมอ จะต้องนำเอาวิธีการเช็ด หรือการแหกเข้มารักษาร่วมด้วย

นอกจากความเจ็บไข้ได้ป่วยจะเกิดขึ้นจากผีเป็นผู้กระทำแล้ว จิตและอุบาทว์แปด ประการยังเป็นอีกสาเหตุของการเกิดโรคได้ด้วยเช่นกัน หากผู้ใดทำการละเมิดสิ่งที่ไม่ควรกระทำ หรือพบเห็นอุบาทว์หนึ่งในทั้งแปดก็ให้รีบเร่งทำพิธีถอนจิตหรือส่งอุบาทว์ มิฉะนั้นจะเกิดเหตุ อันตรายหรือโรคภัยไข้เจ็บกับผู้นั้น

ความเชื่อเรื่อง “ผีครู” เป็นอีกความเชื่อหนึ่งที่สำคัญต่อชาวล้านนาในศาสตร์ศิลป์ ทุกแขนง การแพทย์พื้นบ้านล้านนามีความเชื่อในเรื่องผีครูไม่แตกต่างไปจากศาสตร์ศิลป์แขนงอื่น คำว่า “ผีครู” หมายถึง ครูบาอาจารย์ทั้งหลายที่สอนศาสตร์ศิลป์สาขาใดสาขาหนึ่งได้ล่วงลับไปแล้ว แม้ว่าครูบาอาจารย์เหล่านั้นได้ล่วงลับไปแล้ว แต่เหล่าบรรดาลูกศิษย์ที่ได้สืบทอดวิชายังคงเชื่อว่า วิญญาณยังคงคอยดูแลปกป้องรักษาลูกศิษย์อยู่ตลอดเวลา

ในการรักษาแบบนวดตอกเส้น หมอเมืองก็มีความเชื่อในเรื่องดังกล่าวเช่นกันอันจะ สังเกตได้จากการไหว้ครูก่อนการรักษาได้มีการกล่าวถึงผีครูไว้ในบทไหว้ครู ดังนี้

“โอมสิทธิการ ครูบาอาจารย์หื้อแก่กู มาตั้งครูเก่า ครูปล้ำย ครูต่าย ครูยัง
ครูขำม ครูคง ครูมนต์ครูเป่า ครูเก่าครูใหม่ ครูใหญ่ครูหน้อย ครูพ่อน้อย
ครูพ่อหนาน ครูอุปชฌายะอาจารย์ สามสิบครูไปก่อนทางหน้า ห้าสิบครู
ไปตามหลังมานะ...”

(บุญชู จันทรบุตร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 มีนาคม 2554)

จากบทไหว้ครูที่ได้ยกมาในเบื้องต้นได้แสดงให้เห็นถึงการมีอยู่ของผีครูโดยเชื่อว่า ผีครูยังคงวนเวียนปกป้องรักษาลูกศิษย์ให้มีความเจริญก้าวหน้าในการรักษาผู้ป่วย หากหมอเกิดมี อุปสรรคขัดขวางในการรักษาผู้ป่วย เช่น โรคที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติเป็นผู้กระทำ หมอจะ ระลึกถึงครูบาอาจารย์หรือผีครูให้ช่วยขจัดปัดเป่าอุปสรรคปัญหาที่เกิดขึ้น

“ถ้าโรคที่เกิดกับผู้ป่วยไม่ใช่โรคธรรมดา เป็นโรคที่เกิดจากคนทำ ผีทำ หรือ ถ้าเกิดเหตุขัดข้องในขณะที่รักษาคนไข้อยู่นั้น ก็จะมีเหมือนมีครูบาอาจารย์มาอยู่ใกล้ๆ แล้วบอกว่าโรคนี้เกิดจากอะไรและบอกวิธีแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้น บางครั้งก็รู้สึกว่ามีไข้ตัวเองที่กำลังรักษาผู้ป่วยอยู่”

(จรรยา วงศ์ชัย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 เมษายน 2554)

จากบทสัมภาษณ์ดังกล่าวเป็นการยืนยันถึงความเชื่อการมีอยู่ของผีครูและยังเชื่ออีกว่า หากหมอไม่สามารถรักษาด้วยตัวเองได้ ผีครูก็จะมาบอกวิธีการรักษาหรือบางครั้งผีครูอาจจะช่วยรักษาผู้ป่วยเองโดยผ่านร่างของหมอเอง ผู้วิจัยได้สอบถามต่อไปอีกว่าการรักษาดังกล่าวเป็นการเข้าทรงหรือไม่ ซึ่งได้รับคำตอบจากหมอว่าไม่ได้เป็นการเข้าทรงเพราะตนยังมีสติสัมปชัญญะดีพอสมควร แต่จะรู้ว่าโรคที่เกิดขึ้นนั้นลำพังด้วยความรู้ความสามารถของตนไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้แต่ก็สามารถทำการแก้ไขปัญหาดังกล่าวคล่องไปด้วยดี

นอกจากจะปรากฏแนวคิดเกี่ยวกับจิต วิญญาณในการรักษาโรคด้วยวิธีนวดตอกเส้น แล้วผู้วิจัยยังพบว่าในการรักษาด้วยวิธีการดังกล่าวยังมีความเชื่อเรื่องขวัญซึ่งเป็นความเชื่อที่มีมาก่อนการนับถือพระพุทธศาสนาและเป็นการเชื่อดั้งเดิมในกลุ่มคนวัฒนธรรมไทโดยมีความเชื่อเชื่อกันนอกจากมนุษย์มีองค์ประกอบอยู่ 2 ประการ คือ กาย และจิต หรือ รูปและนาม ยังมี “ขวัญ” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของจิตที่ประจำอวัยวะในร่างกายทั้ง 32 แห่ง หรือ 32 ขวัญ และเป็นพลังเชื่อมโยงระหว่างกายกับจิตด้วยการทำหน้าที่ควบคุมการทำงานของอวัยวะ ขวัญนั้นยังสามารถออกจากร่างกายได้ อาจจะตกหล่นหรือกระเจิงหรือถูกหน่วงเหนี่ยวไว้ทำให้ไม่สามารถกลับเข้าร่างได้ รวมทั้งหากธาตุหย่อนหรือพิการก็อาจทำให้ขวัญที่อยู่ประจำแต่ละแห่ง ถูกกระทบกระเทือนทำให้ขวัญเสีย ขวัญหาย ขวัญอ่อน อันนำไปสู่สาเหตุของความเจ็บป่วยได้ในภายหลัง

ความเชื่อเกี่ยวกับขวัญนี้ได้มีปรากฏในกระบวนการรักษาโรคด้วยวิธีนวดตอกเส้น หลังจากทำการรักษาทางกายบำบัด คือ เสร็จสิ้นการนวดตอกเส้นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว หมออาจจะทำการหนขวัญ คือ การผูกข้อมือเรียกขวัญให้กลับคืนมา บางครั้งก็ทำพิธีเรียกขวัญหรือบายศรีสู่ขวัญให้กับผู้ป่วยด้วยการพรรณนาโวหารที่มีการใส่ระบำหรือขับเป็นทำนองเสนาะที่ไพเราะเพื่อเรียกเอาขวัญที่ประจำแต่ละอวัยวะให้กลับคืนสู่ร่าง การที่เรียกขวัญด้วยการใส่ระบำหรือขับเป็นทำนองเสนาะนั้นมีความเชื่อว่า ขวัญนั้นชอบเสียงที่ไพเราะ ชอบการปลอบประโลม เมื่อได้ยินการเรียกขวัญที่ไพเราะแล้วจะได้รับกลับมาอย่างรวดเร็ว

เนื้อหาที่ใช้ในการเรียกขวัญหรือบายศรีสู่ขวัญนั้นมีลักษณะเป็นการเชื่อเชิญขวัญที่ได้หนีไปยังสถานที่ต่างๆ ให้กลับคืนสู่ร่างกายมี ดังนี้

อหะไซโส อหะไซโย	อหะในวันนี้ก็หากว่าเป็นวันดี
เป็นวันสะหลีวันขึ้นออกแต่พื้นโหราคุณหารมากระทำแม่นยำฟ้าดีแสงเศสสี ห้า หก สอง	
เป็นวันไต่ป่องเข้าใส่หากเป็นวันไต่ไหวใหญ่พอดิ	เป็นวันสะหลีจันจ้อย
ข้าม่อนน้อยจักเรียกขวัญเจ้าจูงมามา	ฝูงหมู่น้องเจ้าเขามานั่งท่าอยู่กองหัน
ขวัญเจ้ารีบมาป็นอยู่ชั่ว	ขออัญเชิญขวัญเจ้าหน่อหล้าจูงรีบปีกปีกออกมา
ก่อนเตอะเนอ	ขวัญเจ้าอย่ารีบไปไหน สายแดดคล้า
แดคร้อนเมื่อยามตอนเพราะบมีพี่น้องปั้งปั้ง	ตกกล้าคงคอยคงเดือนถ้ำ
ขวัญเจ้าอย่าไฝอ้างจักหนี	ขวัญเจ้าจูงมาดีดีดังเก่า
มาอยู่หอเรือนเจ้าพี่น้องเก่าๆ ก็มานั่งอยู่	ถ้าอยู่กองหันอยู่ตั้งวันจะใจ
เจ้าอย่าละคาบไว้อยู่ชอนลอน	ขวัญเจ้าอย่าละที่นอนไว้ป้างเป่า
ขวัญเจ้าอย่าไปป่าไม้เล่าอยู่คนเดียว	ขวัญเจ้าอย่าไปอยู่เปื๋วปากถ้ำ
ที่ทำน้ำป่าคาหินกองผากองที่ผาซ้อและผาจัน	ที่คอยคงต้นหลืบถ้ำที่ทำน้ำและคอยคง
ข้าเรียกร้องขวัญเจ้าแล้วจูงมามา	มาดังขวัญเกสาขวัญโลมาแข่งขาแข่งเจ้า
ร้องเรียกแล้วจูงมามา	ขวัญคือหื้ออยู่กับขวัญคือหื้ออยู่กับตา
ขวัญถานาแห่งเจ้าข้าเรียกร้องจูงมามา	

(บุญชู จันทรบุตร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 มีนาคม 2554)

เมื่อทำพิธีหวนขวัญหรือบายศรีสู่ขวัญเสร็จเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้ป่วยก็จะหายจากโรคภัยไข้เจ็บเนื่องจากขวัญที่ได้ออกจากร่างกายไปได้กลับคืนมาที่เดิม จากความเชื่อดังกล่าวผู้วิจัยมองว่านอกจากจะมีความเจ็บป่วยทางร่างกายอันหมายถึงความบกพร่องของธาตุทั้งสี่ที่อยู่ในร่างกายที่ต้องเยียวยารักษาด้วยการให้ยาสมุนไพรต่างๆ แล้ว ยังมีความเจ็บป่วยที่ต้องได้รับการเยียวยาทางด้านจิตใจดังที่ปรากฏในการเรียกขวัญซึ่งวิธีการดังกล่าวเป็นการสร้างสมดุลให้กับจิต และเมื่อจิตมีความสมดุลแล้วก็จะทำให้ร่างกายมีความสมดุลด้วยเช่นกัน ด้วยทศนะที่กล่าวมานี้ได้แสดงให้เห็นว่ากายกับจิตนั้นมีความสัมพันธ์กัน ไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้โดยเด็ดขาด

4.1.3 แนวคิดเรื่องพลังลึกลับและไสยศาสตร์

นอกเหนือจากมนุษย์จะมีความเชื่อเกี่ยวกับการมีอยู่ของวิญญาณแล้วยังมีความเชื่อในเรื่องพลังลึกลับด้วยเช่นกัน พลังลึกลับ คือ พลังศักดิ์สิทธิ์ มีอำนาจพิเศษ เป็นพลังที่อยู่ในคน สัตว์ พืช หรือธรรมชาติอื่นๆ พลังนี้ก่อให้เกิดความเกรงกลัว มีอำนาจน่าเกรงขาม เป็นพลังที่มองไม่เห็น แต่มีอำนาจแสดงออกมาให้ปรากฏได้ สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ด้วยกรรมวิธีพิเศษที่เหมาะสม

จากการศึกษาการรักษาโรคแบบพื้นบ้านล้านนาด้วยวิธีนวดดอกเส้นพบว่ามีความเชื่อในเรื่องพลังลึกลับโดยความเชื่อดังกล่าวได้ปรากฏอยู่ในอุปกรณ์ที่ใช้ในการรักษา คือ ไม้ค้อนกับลิ่มดอกเส้น อุปกรณ์ดังกล่าวนี้ทำมาจากไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้ประดู่ ไม้แดง ไม้ชิงชัน ไม้เก็ด ไม้มะขาม เป็นต้น การที่เลือกใช้ไม้เนื้อแข็งนั้นจะทำให้ค้อนมีความแข็งแรงเนื่องจากการรักษาแบบนวดดอกเส้นต้องใช้แรงในการตอกมากพอสมควร หากใช้ไม้เนื้ออ่อนก็จะแตกหักง่ายไม่ทนทาน ไม้เนื้อแข็งที่นำมาใช้นั้นยังเป็นไม้ที่ถูกฟ้าผ่า หรือไม้ตายพราย (ตายในขณะที่ยืนต้น) ได้ยิ่งดี นอกจากนี้ยังมีการนำเอาเขาสัตว์ เช่น เขาควายเผือกที่ตายด้วยฟ้าผ่า หรืองาช้างมาทำเป็นลิ่มดอกเส้นอีกด้วย

ผู้วิจัยได้สอบถามกลุ่มตัวอย่างของหมอผู้ทำการรักษาเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องไม้ฟ้าผ่ากับไม้ตายพรายซึ่งแต่ละคนได้แสดงทัศนะของตนไว้ ดังนี้

“ถ้าจะให้ดีต้องใช้ไม้ค้อนกับลิ่มที่ทำมาจากไม้ฟ้าผ่าเพราะเชื่อว่าไม้ฟ้าผ่านั้นจะมีพลังหรืออำนาจบางอย่างที่สามารถช่วยรักษาโรคให้หายขาดได้ นอกจากนี้ยังมีการนำงาช้าง และเขาควาย โดยเฉพาะเขาควายเผือกที่ตายด้วยฟ้าผ่ามาใช้เป็นลิ่มดอกเพราะเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้มีพลังอำนาจในการรักษาโรคที่มาจากคุณไสยได้”

(สวัสดิ์ วรรณศรี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 มีนาคม 2554)

“ไม้ค้อนที่ใช้ยา (รักษา) คนต้องทำมาจากไม้เนื้อแข็งและถ้าจะให้ดีต้องเป็นไม้ที่ถูกฟ้าผ่าซึ่งจะดูขลังและมีความศักดิ์สิทธิ์ นอกจากนี้งาช้างและเขาควาย โดยเฉพาะเขาควายเผือกก็สามารถนำมาทำเป็นลิ่มดอกเส้นและยังทำเป็นมีดหมอไว้สำหรับแหกคนไข้ได้อีก”

(บุญชู จันทรบุตร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 มีนาคม 2554)

“ไม้ค้อนที่มาใช้ดอกเส้นทำมาจากไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้เก็ดคำ ไม้มะขาม
ยังเป็นไม้ถูกฟ้าผ่าหรือไม้ตายพราย (ยืนต้นตาย) หรือาง้างไต้ย้งดีเพราะจะ
ทำให้มีพลังในการรักษาโรคให้หายขาดโดยเฉพาะโรคที่เกิดจากคุณไสย
หรือ ผีกระทำ”

(วิจิต เกศรัย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 เมษายน 2554)

“ไม้ค้อนดอกเส้นนั้นเดิมทำมาจากแกนไม้มะขามซึ่งมีความแข็งแรง ทนทาน
แต่ปัจจุบันใช้ไม้เนื้อแข็งอื่นๆ แทน เช่น ไม้ประดู่ ไม้เก็ด ไม้แดง เป็นต้น
หมอบางคนก็มีไม้ค้อนหรือเขาสัตว์ที่ถูกฟ้าผ่า รวมทั้งาง้างไต้ย้งใช้
รักษาคอนไ้”

(ปิ่นแก้ว ต้นนวล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 เมษายน 2554)

“ไม้ที่นำมาทำไม้ค้อนกับลิ้มดอกเส้นนั้นทำมาจากไม้เนื้อแข็งเช่น ไม้เก็ด
ไม้ชิงชัน ยังเป็นไม้ฟ้าผ่าย้งดีเนื่องจากมีความเชื่อว่ามืพลังรักษาโรค
ให้หายขาดได้ในเวลาที่รวดเร็ว และาง้างไต้ย้งต้องเป็นาง้างไต้ย้งที่ได้มาจาก
การจ้ดไม้แล้วหักกระเด็นออกมาจึงจะดีเพราะเชื่อว่าโรคภัยไข้เจ็บจะได้
กระเด็นออกจากร่างกาย”

(ผ่องพรรณ ระวิงภัย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 เมษายน 2554)

“การใช้ไม้หรือเขาควางเือกที่โดนฟ้าผ่า หรือาง้างไต้ย้ง เชื่อว่ามีพลังอำนาจ
ในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บให้หายขาดได้”

(จรรยา วงศ์ชัย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 เมษายน 2554)

จากทัศนะของกลุ่มตัวอย่างที่ได้กล่าวมานั้นได้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อในพลังอำนาจ
บางอย่างที่อยู่ในอุปกรณ์การรักษาซึ่งพลังอำนาจดังกล่าวเกิดจากฟ้าผ่าไม้ทำให้จากไม้เนื้อแข็ง
ธรรมดากลายเป็นไม้ที่มีพลังอำนาจขึ้นมาทันที ไม้ตายพรายก็เช่นเดียวกันที่มีพลังอำนาจอยู่ในตัว
ทั้งนี้ ด้วยความเชื่อที่ว่าไม้ตายพรายเป็นการตายที่ผิดธรรมชาติ คือ ต้นไม้ที่ตายในขณะที่ยังยืนต้น
ซึ่งการตายในลักษณะนี้ได้ถูกนำไปเชื่อมโยงกับคำว่า “ตายพราย” ของมนุษย์ที่เป็นการตาย

ในลักษณะผิดธรรมชาติดังเช่น ผู้หญิงที่คลอดลูกออกมาแล้วตัวเองก็เสียชีวิตลงหรือ แม้แต่คนจมน้ำตายซึ่งการตายในลักษณะดังกล่าวจะทำให้วิญญาณของผู้ตายมีความร้ายมาก มีอิทธิฤทธิ์สามารถหลอกหลอนผู้อื่น จากความเชื่อดังกล่าวได้ถูกโยงเข้าไปอธิบายเรื่องไม้ตายพราย ว่าเป็นไม้ที่ตายผิดแปลกไปจากธรรมชาติ จึงทำให้มีอิทธิฤทธิ์หรือมีพลังบางอย่างที่แตกต่างไปจาก ไม้ธรรมดา

สำหรับเขาควยเผือกนั้นเชื่อว่าด้วยความรู้ปรางสีขาวที่แตกต่างไปจากควยปกติ ทั่วไปที่มีสีดำจึงถูกมองว่าเป็นสัตว์มงคลและยังถูกฟ้าผ่าตายยังทำให้เชื่อว่ามีพลังอำนาจในการที่จะ รักษาโรคได้ รวมไปถึงงาช้างที่เชื่อว่ามีพลังอำนาจในการรักษาโรคโดยเฉพาะ โรคที่เกิดจาก ลิงเหนือธรรมชาติเป็นผู้กระทำ การที่เชื่อว่างาช้างมีพลังอำนาจนั้นเป็นเพราะช้างเป็นสัตว์มงคลและ เป็นสัตว์ที่มีความเกี่ยวข้องกับทางพระพุทธศาสนา กล่าวคือ เป็นหนึ่งใน 108 ภาพมงคลที่ปรากฏใน รอย พระบาทของพระพุทธเจ้า และยังมีปรากฏชื่อช้างที่สำคัญ เช่น ช้างเอราวัณอันเป็นพาหนะของ พระอินทร์ ช้างปัจจัยนาเคนทร์ซึ่งเป็นช้างพาหนะที่พระเวสสันดรทรงบริจาคทานให้พราหมณ์ที่มา ทูลขอในนิทานชาดก และได้มีการกล่าวถึงช้างในครั้งพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นช้างฉัททันต์ ด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูได้มีพระพิฆเนศซึ่งเป็นเทพเจ้าแห่งความสำเร็จใน ศิลปวิทยาการทั้งปวง มีลักษณะหัวเป็นช้างแต่ลำตัวเป็นมนุษย์และเป็นที่เคารพกราบไหว้บูชาจาก ผู้คนเป็นอย่างมาก

ความเชื่อเรื่องฟ้าผ่าลงต้นไม้หรือลงที่สัตว์ดังที่กล่าวมาในเบื้องต้นว่ามีพลังอำนาจใน การรักษาโรคนั้นผู้วิจัยมองว่าการที่ฟ้าผ่าลงมาได้แสดงให้เห็นถึงอำนาจหรือพลังเหนือธรรมชาติ ที่มาจากท้องฟ้าโดยทั่วไปมนุษย์เรามีความเชื่อพื้นฐานอยู่ว่าท้องฟ้าเป็นที่อยู่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มี อำนาจสามารถคลब्บันดาลให้เกิดปรากฏการณ์ต่างๆ เช่น ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า ฝนตก แดดออก เมื่อมนุษย์ได้พบเห็นก็เกิดความกลัวและยอมรับนับถือในผู้ที่อยู่เบื้องหลังในอำนาจดังกล่าว จึงได้ สร้างคำอธิบายตามสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป ในสังคมและวัฒนธรรมของชาวล้านนา ก็ เช่นเดียวกันได้อธิบายผู้ที่อยู่เบื้องหลังของอำนาจนั้นว่าเป็นอำนาจที่เกิดขึ้นจาก “ผีเถน” หรือ “ปู่เถน ย่าเถน” ซึ่งมีความสัมพันธ์กับมนุษย์บนโลกในแง่ของเป็นทำหน้าที่ส่งดวงวิญญาณให้ ลงมาเกิดเป็นมนุษย์ที่เรียกกันว่า “พ่อเกิดแม่เกิด” และปกป้องรักษาให้มนุษย์มีชีวิตที่ร่มเย็นเป็นสุข โดยที่มนุษย์เองนั้นต้องไม่ลืมหินเถน จะต้องเช่นสรวงบูชาที่เรียกว่า “ส่งเถน” หากไม่ทำเช่นนั้น ปู่เถน ย่าเถนจะคลब्บันดาลให้ประสบเคราะห์ภัยอันตรายต่างๆ นานา และอาจถึงแก่ชีวิตในที่สุด ความเชื่อนี้เป็นการต่อยอดถึงความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจเบืองบนกับมนุษย์

เมื่อพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์-ฮินดูได้เข้ามาในล้านนา ความเชื่อเรื่องผีปู่แสนย่าแสนยังคงมีอยู่ แต่ได้มีการรับเอาแนวคิดจากศาสนาดังกล่าวเข้ามาผสมผสานกับความเชื่อเดิม ทั้งสองแนวคิดนี้ได้อธิบายว่าท้องฟ้าเป็นที่ตั้งของดวงสวรรค์อันเป็นที่สถิตของเทพเจ้าองค์สำคัญของทั้งสองศาสนา เช่น พระอิศวร พระพรหม พระนารายณ์ พระอินทร์ เป็นต้น สำหรับเรื่องสายฟ้าที่ฟาดผ่าลงมาที่ไม้หรือเขาสัตว์แล้วมีอำนาจหรือพลังบางอย่างนั้น ผู้วิจัยมองว่าน่าจะมีความสัมพันธ์กับ “วชิราวุธ” ซึ่งเป็นอาวุธประจำกายของพระอินทร์โดยในหนังสือเทวดาพระเวทของศาสตราจารย์ ดร.อุดม รุ่งเรืองศรี (2523, น.44) ได้อธิบายว่า วชิราวุธเป็นอาวุธพิเศษของพระอินทร์นั้นย่อมนำหมายถึง สายฟ้าที่ฟาดผ่าลงบนพื้นโลก และกล่าวถึงอำนาจของอาวุธดังกล่าวอีกว่า สายฟ้าวชิราวุธนี้คมกลั่นสามารถแทงทะลุเขาสินธูราชซึ่งสูง 168,000 โยชน์ และแข็งแกร่งได้โดยง่าย เพลิงจากวชิราวุธนี้จะเผาผลาญให้เป็นจุณตามต้องการ (เทวดาพุทธ, 2523, น.79) จึงเป็นเหตุผลอีกประการหนึ่งที่สนับสนุนความเชื่อดังกล่าว จากการวิเคราะห์มานั้น พอสรุปได้ว่า ความเชื่อเรื่องไม้หรือเขาควายเผือกที่ถูกฟ้าผ่าว่ามีอำนาจหรือพลังบางอย่างในการรักษาโรคมาจากความเชื่ออำนาจที่มาจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่เบื้องบนและอำนาจนั้นได้ถูกส่งผ่านมายังพื้นดินในลักษณะปรากฏการณ์ฟ้าผ่าลงมา

นอกจากความเชื่อในพลังอำนาจบางอย่างที่อยู่ในอุปกรณ์การนวดตอกเส้นแล้ว ผู้วิจัยยังพบอีกว่าในกระบวนการการรักษาโรคด้วยวิธีนวดตอกเส้นมีการใช้คาถาอาคมบำบัดรักษาโรคโดยหมอที่ทำการรักษานอกจากจะเรียนรู้ในเรื่องระบบกล้ามเนื้อและเส้นเอ็น วิธีนวดตอกเส้นและยาสมุนไพรแล้วยังต้องสามารถท่องคาถาอาคมที่ใช้สำหรับการรักษานวดตอกเส้นได้อีก ผู้วิจัยจึงขอประมวลคาถาอาคมที่ใช้ในการรักษาซึ่งแบ่งออกเป็นสองประเภท คือ คาถาที่ใช้สลับหรือสีกกำกับไม้ค้อน และคาถาที่ใช้ในขณะนวดตอกเส้น

ผู้วิจัยได้รวบรวมคาถาที่ใช้สลับหรือสีกกำกับไม้ค้อนจากหมอนวดตอกเส้นมีดังนี้

“ตัด สะ ละ” (ปิ่นแก้ว ตันนวล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 เมษายน 2554)

“นะ โม พุทธา ยะ นะ มะ พะ ทะ สึง วิชา ปุ กะ ยะ ปะ นะ มะ นะ อะ” (บุญชู จันทรบุตร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 มีนาคม 2554)

“นะ มะ พะ ทะ จะ ภา กะ สะ” (วิจิต เกศรัภย์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 เมษายน 2554)

“ติ ต้า อะ” (ผ่องพรรณ ระวังภัย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 เมษายน 2554)

“อะกะสาหิ สัตตะสามิ วันนังทะทามิ ” (จรรยา วงศ์ชัย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 เมษายน 2554)

สำหรับคาถาที่ใช้ในขณะที่ทำการนวดตอกเส้นมีดังนี้

คาถาบทที่ 1

สะมุหะกะติ สะมุหะกะโต สะมุหะกะตา สะมุหะสิมา สะมุหะไนยะ ทังยะ ทั้นยะ
ถอดยะ ถอนยะ หุตะมานะ

คาถาบทที่ 2

สะมุหะติ สะมุหะตา สะมุหะกาโต สะมุหะสิมะยัง สะมุหะไนยะ เอสะสิมยัง
สะมุหะยัตติ

(ผ่องพรรณ ระวังภัย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 เมษายน 2554)

คาถาพระเจ้าประสาธนาบตร : จตุปัตโต เอหิ เอหิ เอโก นะมามิ อธิฐานามิ

(วิจิต เกศรัย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 เมษายน 2554)

คาถานิ้วพระนารายณ์หรือคิมพระเจ้า : อะกะสะคะ วะวะสุ

(ปิ่นแก้ว ต้นนวล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 เมษายน 2554)

คาถาพระโมคคัลลานะดับไฟนรก : เถโร โมคคัลลานโน นะระกัตตัง โลหะกุมภิ ทิสฺวา อคฺคิปัตติ
กัมปะติ และ ปัดยะ ปัดยะ อัด

(จรรยา วงศ์ชัย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 เมษายน 2554)

อติอะระหัง และ โอม โรงโรง กุณะโรง สะวาโหม

(ผ่องพรรณ ระวังภัย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 เมษายน 2554)

ลักษณะของคำที่ใช้ในคาถาอาคมส่วนใหญ่มาจากภาษาบาลี-สันสกฤต และมีภาษาพื้นเมืองเข้าไปปะปนอยู่บ้าง ด้วยความที่คาถานั้นมาจากภาษาบาลี-สันสกฤต จึงทำให้เชื่อว่ามีพลังอำนาจอยู่ในตัวเนื่องจากภาษาทั้งสองเป็นภาษาที่ใช้จดบันทึกคำสอนของศาสนาเอาไว้โดยภาษาบาลีเป็นภาษาที่จดบันทึกพระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเอาไว้ ส่วนภาษาสันสกฤตเป็นภาษาที่จดบันทึกบทสวดสรรเสริญเทพเจ้าต่างๆ ไว้ในคัมภีร์พระเวท จึงทำให้ภาษาทั้งสองนั้นมีความศักดิ์สิทธิ์ไปในตัว

สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงร่องรอยทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดูที่ปรากฏอยู่ในคาถา คือ คำว่า “โอม” ซึ่งมักจะปรากฏในคำขึ้นต้นในบทไหว้ครูหรือคาถาที่ใช้ทำการรักษา คำดังกล่าวนี้ได้ย่อมาจาก “อะ อุ มะ” อันหมายถึงพระผู้เป็นเจ้าทั้ง 3 ของศาสนาพราหมณ์โดยคำว่า อะ แทน พระศิวะ อุ แทน พระวิष्ณู มะ แทน พระพรหม อย่างไรก็ตามพระพุทธศาสนาได้อธิบายคำดังกล่าวเสียใหม่ว่า โอม หมายถึง พระรัตนตรัยทั้ง 3 ประการ อะ มาจากคำว่า “อะระหัง” คือ พระพุทธเจ้า อุ มาจากคำว่า “อุตตะมะธัมมะ” คือ พระธรรม และ มะ มาจากคำว่า “มหาสังฆะ” คือ พระสงฆ์ จึงกล่าวว่าคำนี้เป็นคำที่มีความศักดิ์สิทธิ์อยู่ในตัวเพราะเป็นการกล่าวอ้างและขออำนาจหรือพลังจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อนำมาใช้ในการรักษาโรค

คาถาที่นำมาใช้ในการเสกกำกับไม้ค้อนกับลิ่มตอกเส้นส่วนใหญ่จะเป็นบทสั้นๆ ที่เรียกว่า “หัวใจคาถา” ซึ่งมักนิยมนำเอาหัวใจคาถาสำคัญๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา มาเสกกำกับไม้ค้อนกับลิ่มตอกเส้น เช่น คาถาหัวใจพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ คาถาหัวใจพระอภิธรรมเจ็ดคัมภีร์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการใช้คาถาหัวใจธาตุทั้งสี่ คือ นมะมะพะทะ จะกะกะสะ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เกี่ยวกับระบบธาตุอันมี ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม และ ธาตุไฟ ที่เป็นองค์ประกอบก่อให้เกิดร่างกายมนุษย์ขึ้นมา

นมะมะพะทะ ธาตุทั้งสี่นี้เป็นธาตุหล่อเลี้ยงร่างกายสังขาร ถ้าหากว่าธาตุทั้งสี่นี้คงอยู่โดยสมบูรณ์ไม่วิปริตผิดแผกไป สังขารร่างกายก็คงอยู่โดยมิได้มีการเจ็บไข้ และถ้าหากธาตุทั้งสี่นี้เกิดอาการวิปริตขึ้นเมื่อใด จะเป็นธาตุใดธาตุหนึ่งก็ตาม อาการเจ็บไข้ก็บังเกิดขึ้นทันที และก็เป็นไปตามลักษณะอาการของธาตุวิปริตนั้น (เทพย์ สาริกบุตร, 2538, น.13)

ดังนั้น การนำเอาคาถาหัวใจธาตุทั้งสี่มาเสกกำกับไม้ค้อนและลิ่มตอกเส้นนั้นมีความเชื่อว่าเป็นการหนุนหรือเสริมธาตุในร่างกายให้มีความสมดุลเมื่อธาตุใดธาตุหนึ่งวิปริตหรือหย่อนหรือพิการไป นอกจากจะมีการเสกกำกับไม้ค้อนกับลิ่มตอกเส้นแล้ว หมอบางคนได้มีการเขียนคาถาลงไปที่ไม้ค้อนอีกด้วยโดยใช้อักษรธรรมล้านนา หรือ “ตัวเมือง” เขียน ทั้งนี้ อักษรธรรมล้านนานั้นเป็นอักษรที่จารึกหลักธรรมคำสอนต่างๆ ของพระพุทธศาสนา จึงยังเพิ่มความศักดิ์สิทธิ์และอิทธิฤทธิ์ในการรักษาโรคมากขึ้น

ผู้วิจัยยังได้พบอีกว่าคาถาที่ใช้νωดดอกเส้นของหมอผ่องพรรณ ระวังภัยได้มีเค้ามาจาก บทสวดถอนสมานสังวาสสีมาซึ่งเป็นบทสวดถอนยกเลิกสีมาอุโบสถอันเป็นพื้นที่ในการทำสังฆกรรมของพระภิกษุสงฆ์ได้นำมาใช้ทำการดอกเส้นด้วยความเชื่อที่ว่าเป็นคาถาที่นอกจากสามารถถอนสีมาอุโบสถได้แล้วยังมีความศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถถอนโรคภัยไข้เจ็บ และเสนียดจัญไรได้อีกด้วย

สำหรับคาถาพระเจ้าประธานบาตรที่ได้ยกในเบื้องต้นนั้นได้แสดงถึงความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในพุทธประวัติเมื่อครั้งพระพุทธเจ้าทรงรับบาตรข้าวสัตตพวงกับสัตตก้อนจากพ่อค้าสองพี่น้อง คือ ตปุสสะ และภักกลีละ แต่ไม่มีบาตรที่จะรับ ท้าวจตุโลกบาลทั้งสี่จึงนำบาตรอย่างละใบมาถวายพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าจึงได้อริยฐานบาตรทั้ง 4 ใบ ให้รวมกันเข้าเป็นบาตรใบเดียว ด้วยเหตุนี้จึงนำมาใช้เป็นคาถาในการรักษาเกี่ยวกับโรคกระดูกหักหรือแตก โดยเชื่อว่าอานุภาพของคาถานี้สามารถประสานกระดูกที่หักหรือแตกกลับคืนดังเดิมเช่นเดียวกับบาตรทั้งสี่ใบที่ถูกอริยฐานให้เป็นบาตรใบเดียว

คาถาพระโมคคัลลานะดับไฟนรกเป็นอีกคาถาหนึ่งที่ได้มีการนำมาใช้ร่วมกับการรักษาแบบνωดดอกเส้นกล่าวคือ หมอบางคนได้มีการνωดประคบและเผายาสมุนไพรบนร่างกายผู้ป่วยจึงมีเรื่องของการใช้ความร้อนจากไฟมาทำการรักษาด้วย ดังนั้น จึงต้องบริกรรมคาถานี้ในขณะที่νωดประคบหรือเผายาสมุนไพร เนื่องจากมีความเชื่อในอานุภาพของคาถาดังกล่าวที่สามารถช่วยดับพิษไฟ ทำให้ผู้ป่วยไม่ปวดแสบปวดร้อน สาเหตุที่เชื่อว่าเป็นเช่นนั้นได้มีเรื่องเล่าสืบต่อกันมาว่าในครั้งหนึ่งพระโมคคัลลานะได้ลงไปโปรดสัตว์ในนรกก็ได้ใช้คาถาดังกล่าวดับไฟนรกที่กำลังไหม้อยู่ให้มอดดับสนิท จึงนำคาถาดังกล่าวมาใช้ในการดับพิษไฟไม่ให้เกิดปวดแสบปวดร้อนขึ้นกับร่างกายทั้งตัวของหมอและผู้ป่วย

จากคาถาที่ได้กล่าวมาในเบื้องต้นแสดงให้เห็นถึงความเชื่อในอำนาจเวทย์มนต์คาถาของหมอผู้รักษาว่าสามารถรักษาให้โรคภัยไข้เจ็บหายได้ แม้ว่าจะใช้การรักษาในลักษณะการบีบนวด และดอกเส้นให้กับผู้ป่วยแล้วก็ตาม แต่หมอก็ยังมองว่ายังไม่สามารถที่จะรักษาโรคให้หายขาดได้ จึงต้องมีการใช้คาถาเข้าไปร่วมกับกระบวนการรักษาด้วย และโรคที่ผู้ป่วยเป็นอยู่นั้นอาจจะไม่เป็นเพียงโรคที่เกิดจากทางกายเท่านั้นแต่อาจจะมีสาเหตุมาจากสิ่งเหนือธรรมชาติที่มองไม่เห็น เช่น ผี หรือคุณไสยเป็นผู้กระทำ หากเป็นโรคที่เกิดจากผีหรือคุณไสย คาถาอาคมจะช่วยขจัดปัดเป่าสิ่งเหล่านี้ให้ออกไปจากร่างกายของผู้ป่วย และการที่ผู้ป่วยหายจากอาการเจ็บป่วยด้วยวิธีการรักษาที่มีการใช้คาถาอาคมก็ยิ่งทำให้หมอเชื่อในอานุภาพของคาถาที่ใช้มากยิ่งขึ้นดังบทสัมภาษณ์ของหมอบุญชู จันทรบุตร และหมอปิ่นแก้ว ต้นนวล ที่ว่า

“คาถาอาคมที่นำมารักษาผู้ป่วยนั้นมีส่วนช่วยผู้ป่วยให้หายจากโรคซึ่งป่วยตาย
ยากก็ใช้รักษาจนหายป่วยมาตลอด”

(บุญชู จันทรบุตร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 มีนาคม 2554)

“คาถาอาคมสามารถรักษาโรคให้ได้แน่นอน เพราะพิสูจน์ให้เห็นผลทันตา
เห็นมาแล้ว”

(ปิ่นแก้ว ต้นนวล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 เมษายน 2554)

ความเชื่อในพลังอำนาจของคาถาว่าสามารถรักษาโรคให้หายขาดได้ไม่ได้มีความเชื่อ
จำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มหมอผู้รักษาเท่านั้น ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยที่มา
ทำการรักษากับหมอนวดตอกเส้นจำนวน 12 คน พบว่ามีผู้ป่วยที่เชื่อว่าคาถาอาคมสามารถปิดเป่า
โรคภัยไข้เจ็บให้หายได้ถึง 11 คน ส่วนอีกหนึ่งรายไม่เชื่อว่าคาถาอาคมจะสามารถปิดเป่าโรคภัยไข้
เจ็บได้ การที่โรคภัยไข้เจ็บหายป่วยได้ขึ้นอยู่กับการรักษาแบบกายบำบัด คือ การนวด การตอกเส้น
และการให้ยาสมุนไพรมารับประทานเท่านั้น

นอกจากจะมีการใช้คาถาอาคมในการรักษาโรคด้วยวิธีนวดตอกเส้นแล้ว
ยังมีการนำเอาพิธีกรรมเข้ามาช่วยทำการรักษา ร่วมกับการรักษาดังกล่าวโดยทำหลังจาก
การนวดตอกเส้นเสร็จสิ้น อย่างไรก็ตามการนำเอาพิธีกรรมมาทำการรักษาผู้ป่วยไม่ได้นำมารักษา
ให้กับผู้ป่วยทุกคน การที่จะใช้พิธีกรรมเข้ามาทำการรักษาด้วยนั้นต้องขึ้นอยู่กับการวินิจฉัยโรคของ
หมอผู้ทำการรักษาว่าโรคที่เกิดขึ้นเหมาะที่จะใช้พิธีกรรมรักษาหรือไม่ หากใช้ก็จะใช้กับโรคที่มี
สาเหตุมาจากสิ่งเหนือธรรมชาติเป็นผู้กระทำ เมื่อทำการรักษาด้วยวิธีนวดตอกเส้นแล้ว
อาการเจ็บป่วยยังไม่หายก็ต้องนำพิธีกรรมเข้ามาช่วยในการรักษา ซึ่งจากการสัมภาษณ์หมอผู้รักษา
ทั้งหมดพบว่าการนำพิธีกรรมมาใช้ร่วมกับการนวดตอกเส้น ดังนี้ การรดหรืออาบนํ้ามนต์
พิธีบายศรีสู่ขวัญ พิธีส่งเคราะห์ พิธีส่งแผ่น บูชาเทียน ทานขันห้า และพิธีปกราตุ แต่ที่นิยมมักใช้
การรดหรืออาบนํ้ามนต์ พิธีส่งเคราะห์ พิธีส่งแผ่น ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับว่าโรคที่เป็นอยู่นั้นเหมาะที่จะใช้
พิธีกรรมแบบใดมาช่วยรักษา

4.1.4 แนวคิดเรื่องกรรม

แนวคิดเรื่องกรรมเป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่ได้ปรากฏในการรักษาโรคด้วยวิธีนวดตอกเส้น โรคที่เกิดขึ้นกับผู้ป่วยนั้นหากรักษาไปแล้วยังไม่หายก็จะหาสาเหตุของการเกิดโรคอีกครั้งหนึ่งว่าเกิดจากสาเหตุอะไร ถ้าเกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติเป็นผู้กระทำก็ใช้คาถาอาคมและพิธีกรรมเข้ามาร่วมทำการรักษา แต่เมื่อใช้คาถาอาคมและพิธีกรรมรักษาแล้วผู้ป่วยยังไม่หายย่อมแสดงว่าโรคที่เป็นอยู่นั้นเกิดจาก “กรรม”

โรคที่เกิดจากกรรมมักทำให้ผู้ป่วยต้องทนทุกข์ทรมานกับอาการเจ็บป่วยอยู่ตลอดเวลา เพราะถือว่ากำลังเสวยวิบากกรรมที่ตนได้เคยกระทำมา จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างหมอตี่งหมดได้กล่าวว่ากรรมที่เป็นสาเหตุของโรคลงไขเจ็บ คือ กรรมที่เกิดจากการทำปาณาติบาต คือ การฆ่าสัตว์และเบียดเบียนสัตว์ให้เกิดความทุกข์เวทนา เมื่อได้ฆ่าหรือเบียดเบียนสัตว์ให้ได้รับความทุกข์เวทนา กรรมดังกล่าวจะส่งผลให้ผู้ป่วยได้รับความทุกข์ทรมานด้วยอาการเจ็บป่วยเรื้อรังรักษาด้วยวิธีการอย่างไรก็ไม่สามารถบรรเทาอาการเจ็บปวดหรือหายขาดได้

สังคมไทยได้มีการอธิบายเรื่อง กรรมและการรับผลของกรรมในเชิงบุคลาธิษฐานที่ว่า “เจ้ากรรมนายเวร” อันหมายถึง บุคคลหรือสัตว์อย่างใดอย่างหนึ่งที่ถูกระทำให้ได้รับความทุกข์เวทนาทั้งทางกาย วาจา ใจ ด้วยเจตนาหรือไม่เจตนาก็ตาม และเขาเหล่านั้นเกิดความอาฆาตพยาบาท จองเวรและติดตามผู้ที่ทำให้เขาใช้กรรมที่เคยกระทำไว้ จากคำดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงทัศนคติต่อความเชื่อเรื่องกรรมของคนสังคมในลักษณะที่ว่ามีบุคคลหนึ่งคอยติดตามอีกบุคคลหนึ่งเพื่อให้ชดใช้เวรกรรมที่เคยกระทำไว้ในอดีตที่ผ่านมา

ในการรักษาโรคด้วยวิธีนวดตอกเส้นได้มีผลหรือวิบากกรรมที่มาแสดงให้กับผู้ป่วยในลักษณะการได้รับอุบัติเหตุจนทำให้กระดูกหักเส้น รวมถึงโรคอัมพฤกษ์ โรคอัมพาต เป็นต้น สำหรับการวินิจฉัยโรคที่เกิดขึ้นของหมอมว่ามิใช่สาเหตุมาจากกรรมหรือไม่เป็นสิ่งที่ยากจะวินิจฉัยได้ โดยเฉพาะเจาะจง โดยทั่วไปการที่จะวินิจฉัยว่าโรคที่เป็นอยู่นั้นมีสาเหตุมาจากกรรมก็ต่อเมื่อรักษาจนสุดความสามารถแล้วอาการยังไม่ทุเลาหรือหาย เว้นแต่ว่าหมอผู้ทำการรักษานั้นจะปฏิบัติสมาธิภาวนาจนจิตสามารถล่วงรู้ว่โรคดังกล่าวเกิดจากผู้ป่วยได้ทำกรรมอย่างไรไว้ถึงได้ส่งผลให้ต้องมารับผลกรรมนั้นๆ พร้อมทั้งหาวิธีการแก้ไขหรือบรรเทาผลกรรมที่กำลังเกิดขึ้นให้เบาบางลงแม้กรรมจะไม่สามารถลบล้างให้หายหมดสิ้นไปก็ตาม

แม้ว่าหมอจะทราบถึงกรรมที่เป็นสาเหตุของการเกิดโรคได้หรือไม่ก็ตาม หมอก็มักจะบอกให้ผู้ป่วยที่มาทำการรักษากับตนว่าให้ทำการขอขมาและขอโทษกรรมกับเจ้ากรรมนายเวรเพื่อเป็นการสำนึกผิดต่อในสิ่งที่เคยกระทำมาในอดีตและขอให้เจ้ากรรมนายเวรนั้นได้ยกโทษในความผิดดังกล่าว สำหรับวิธีการขอขมากรรมหรือขอโทษกรรมหมอจะแนะนำให้ผู้ป่วยได้จุดธูป

และตั้งจิตอธิษฐานขอขมากรรมด้วยการพูดในเชิงสำนึกในสิ่งที่ตนเคยกระทำมากับใครไว้ในอดีตถึงแม้ตนเองไม่สามารถระลึกได้ว่าเคยทำอะไรไว้อย่างไร และอาจมีการพูดในลักษณะบนบานศาลกล่าวที่ว่าหากโรคที่เป็นอยู่นี้ทุเลาหรือหายก็จะมีกรทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ เมื่อได้ทำการขอโหสิกรรมเป็นที่เรียบร้อย หมอจะทำการรักษาซ้ำอีกรอบ หากเจ้ากรรมนายเวรโหสิกรรมให้ก็จะทำให้หมอสามารถรักษาอาการที่เจ็บป่วยอยู่นั้นทุเลาเบาบางและอาจส่งผลให้หายขาดได้ในที่สุด

เมื่อผู้ป่วยได้ทำพิธีขอขมากรรมแล้ว หมอจะแนะนำให้ผู้ป่วยไปทำบุญถวายสังฆทาน ปลอ่ยสัตว์ เช่น ปลอ่ยนก ปลอ่ยปลา หรือไถ่ชีวิตสัตว์ เช่น วัว ควาย ให้เป็นทานบารมีซึ่งการปลอ่ยสัตว์หรือไถ่ชีวิตสัตว์นี้มีความเชื่อว่าจะสามารถทำให้กรรมที่กำลังชดใช้อยู่นั้นเบาบางลงเพราะกรรมที่เป็นสาเหตุของโรคนั้น คือ กรรมที่มาจากฆ่าสัตว์หรือทำร้ายสัตว์ จึงเชื่อว่าบุญกุศลอันเกิดจากการปลอ่ยสัตว์หรือไถ่ชีวิตสัตว์นั้นจะทำให้เจ้ากรรมนายเวรเหล่านั้นได้อนุโมทนารับบุญกุศลที่ได้อุทิศไปแล้วโหสิกรรมให้ไม่ผูกเวรต่อกันอีก นอกจากนี้ยังมีการทำบุญในรูปแบบอื่น เช่น ทานธรรมชะตาวัน เดือน ปีเกิด หรือทานและเทศน์ธรรมกรรม เพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้เจ้ากรรมนายเวร การทำบุญให้กับเจ้ากรรมนายเวรจะไม่ทำเพียงแค่ครั้งสองครั้งเท่านั้นแต่จะต้องหมั่นทำอยู่เสมอ

ผู้วิจัยมองว่าการใช้วิธีการทำบุญถวายทานเป็นวิธีการขอโหสิกรรมจากเจ้ากรรมนายเวรได้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อที่ว่า “อำนาจบุญ” นั้นสามารถทำให้ผลของกรรมที่กำลังรับอยู่ได้เบาบางลงหรืออาจถึงขั้นทำให้ผลของกรรมที่เป็นอยู่นั้นไม่สามารถส่งผลได้อีกต่อไป คือพยายามที่จะให้กรรมดีลบล้างกรรมชั่วให้หมดสิ้นลงไป เมื่อนำเอาหลักกรรม 12 ที่พระพุทธโฆษาจารย์ได้จำแนกเอาไว้เข้าไปวิเคราะห์จะพบว่าการพยายามสร้างกรรมดีหรือทำบุญให้มากเข้าไว้เพื่อที่จะได้ให้กรรมดังกล่าวกลายเป็น อุปมาตกรรม คือ กรรมที่มีความรุนแรงสามารถตัดรอนกรรมกำลังรับผลอยู่ให้สิ้นสุดลงอันจะทำให้อาการเจ็บป่วยนั้นทุเลาหรือหายขาดไปในที่สุด

การรักษาด้วยวิธีนวดตอกเส้นนี้เป็นการแพทย์ทางเลือกซึ่งโดยปกติผู้ป่วยส่วนใหญ่จะยังไม่เลือกวิธีการรักษานี้เป็นอันดับแรก จะเข้ารับการรักษากับแพทย์แผนปัจจุบันก่อน หากการรักษาไม่ได้ผลก็จะหันมาเข้ารับการรักษาแบบแพทย์ทางเลือกดังกล่าว เมื่อรักษาแล้วผลปรากฏออกมาเป็นที่พึงพอใจผู้ป่วยก็จะเลือกวิธีการรักษาดังกล่าวในภายหลังได้อีก หากการรักษาด้วยวิธีนวดตอกเส้นแล้วยังไม่สามารถจะทุเลาหรือรักษาอาการเจ็บป่วยให้หายได้ หมอผู้รักษาก็จะนำเอาการดูแลสุขภาพและการนั่งทางใน รวมไปถึงการประกอบพิธีกรรมต่างๆ เช่น การคัมหรืออาบนํ้ามนต์ เรียกขวัญ บูชาเทียน ส่งเคราะห์ ส่งแดน เป็นต้น ซึ่งเป็นวิธีการทางจิตบำบัดเข้ามาร่วมกันกับการรักษาด้วยวิธีนวดตอกเส้นอีกครั้งหนึ่ง แต่หากนำเอาวิธีการดังกล่าวมารักษาแล้วยังไม่หายจากอาการเจ็บป่วย หมอก็จะวินิจฉัยสรุปโรคที่เป็นอยู่นั้นว่าเกิดจากเวรกรรมที่เคยทำ

มาในอดีตซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ป่วยไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ อย่างไรก็ตามหมอผู้รักษาจะแนะนำให้ผู้ป่วยทำการขอโอสถกรรมจากเจ้ากรรมนายเวรเพื่อให้อาการเจ็บป่วยที่เป็นอยู่ได้ทุเลาเบาบางลงและส่งผลให้หายขาดไปในที่สุด จากการที่กล่าวมานั้นได้แสดงถึงขั้นตอนของกระบวนการรักษาโดยเริ่มตั้งแต่การรักษาด้วยแพทย์แผนปัจจุบันจนกระทั่งมารักษาด้วยแพทย์ทางเลือกหรือหมอพื้นบ้านที่ได้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อของมนุษย์ต่ออำนาจเหนือธรรมชาติและอำนาจกรรมที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของมนุษย์อย่างแยกออกจากกันมิได้

4.2 แนวคิดทางจริยศาสตร์

จากการศึกษากระบวนการรักษาโรคแบบพื้นบ้านล้านนาด้วยวิธีการนวดตอกเส้น ได้พบแนวคิดทางจริยศาสตร์ปรากฏอยู่ในกระบวนการรักษาโรคดังกล่าวโดยแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

4.2.1 คุณสมบัติของหมอ

การที่จะเป็นหมอพื้นบ้านไม่ว่าจะเป็นหมอนวดตอกเส้นหรือหมอรักษาโรคอื่นๆก็ตาม ในเบื้องต้นจะต้องมีคุณสมบัติในการเป็นหมอซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างหมอนวดตอกเส้น 6 คน ถึงคุณสมบัติของผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นหมอรักษาโดยแต่ละคนได้กล่าวไว้ดังนี้

“คนที่จะมาเป็นหมอนั้นจะต้องมีใจรักที่จะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ทรมานจากโรคภัยไข้เจ็บ”

(สวัสดิ์ วรรณศรี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 มีนาคม 2554)

“การเป็นหมอรักษาคนนั้นต้องปฏิบัติตามหลักจรรยาบรรณแพทย์ 10 ประการ มีหิริโอตตัปปะ และปฏิบัติตนอยู่ในพรหมวิหารสี่”

(วิจิต เกศรักษ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 เมษายน 2554)

“ก่อนที่จะมาเป็นหมอต้องผ่านการบวชเรียนมาก่อนอย่างน้อย 4-5 พรรษา และต้องอ่านออกเขียนอักษรธรรมล้านนา (ตัวเมือง) ให้ได้เพื่อสามารถอ่าน ตำรายาต่างๆ ในปัซสาใบลาน เมื่อมาเป็นหมอแล้วจะต้องมีใจรักในอาชีพ ประพฤติตนอยู่ในหลักจรรยาบรรณของแพทย์ และอยู่ใน หลักพรหมวิหารสี่”

(บุญชู จันทรบุตร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 มีนาคม 2554)

“หมอดีต้องมีจรรยาบรรณ ไม่เอารัดเอาเปรียบคนไข้ ไม่เห็นยวร้างให้ผู้อื่น มารักษากับตน และมีความซื่อสัตย์ในวิชาชีพของตน”

(ปิ่นแก้ว ดันนวล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 เมษายน 2554)

“หมอนั้นจะต้องมีคุณธรรม ดำรงตนอยู่ในศีลธรรม มีจิตใจที่ดีงาม และพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่น”

(ผ่องพรรณ ระวิงภัย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 เมษายน 2554)

“คุณสมบัติของหมอนั้นต้องมีจิตใจเมตตา กรุณา ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น มีความเคารพยำเกรงในครูบาอาจารย์ ถือสัจจะ เห็นประโยชน์ของผู้ป่วยเป็น สำคัญ”

(จรรยา วงศ์ชัย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 เมษายน 2554)

จากบทสัมภาษณ์ในเบื้องต้นผู้วิจัยพบว่าคุณสมบัติของการเป็นหมอรักษาโรคได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของจิตใจที่มีเมตตากรุณา ซึ่งตรงกับหลักพรหมวิหาร 4 อันเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยเรื่องการมีจิตใจเมตตาปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข และมีความกรุณา คอยช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ นอกจากจะมีจิตใจที่มีความเมตตากรุณาแล้ว คุณสมบัติของการเป็นหมอดีอีกประการคือ จะต้องมีใจรักในวิชาชีพของตน หากไม่มีใจรักในวิชาชีพแล้ว จะทำให้ไม่สามารถมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการรักษาผู้คน แม้ว่าจะมีจิตใจเมตตากรุณาอยู่แล้วก็ตาม แต่ถึงอย่างไรคุณสมบัติที่ว่าการมีจิตใจที่เมตตาและกรุณากับการมีใจรักในวิชาชีพผู้ที่จะเป็นหมอ ไม่อาจที่จะมีเพียงคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น ควรที่จะมีคุณสมบัติทั้งสองนี้อยู่ในตนเอง และคุณสมบัติดังกล่าวจะเป็นพื้นฐานอันนำไปสู่การปฏิบัติตนให้อยู่ในหลักจรรยาบรรณแพทย์ รวมไปถึงคุณสมบัติที่ปลีกย่อยอีก เช่น มีความซื่อสัตย์ในวิชาชีพของตนและไม่เอารัดเอาเปรียบ

ผู้ป่วย เป็นต้น จึงจะนับได้ว่าเป็นหมอที่ดีมีคุณธรรม นอกจากคุณสมบัติทั้งสองที่กล่าวมานั้น การศึกษาหาความรู้ทางการแพทย์พื้นบ้านแขนงอื่นๆ เพิ่มเติมยังจัดว่าเป็นคุณสมบัติที่ต้องมีอยู่ในตัวของผู้ที่มาเป็นหมอ การเป็นหมอพื้นบ้านนั้นไม่ควรเพียงจะศึกษาเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น ควรที่จะศึกษาความรู้ทางการแพทย์พื้นบ้านให้หลากหลายแขนงเพื่อที่สามารถตอบสนองกับความต้องการของผู้ป่วยได้อย่างหลากหลายวิธีการรักษา

4.2.2 ข้อปฏิบัติและข้อห้ามของหมอนวดตอกเส้น

จากการศึกษาในการรักษาแบบพื้นบ้านล้านนาด้วยวิธีนวดตอกเส้นพบว่า มีข้อปฏิบัติและข้อห้ามของหมอนวดตอกเส้น โดยที่ข้อปฏิบัติและข้อห้ามของหมอแต่ละคนมีทั้งข้อที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ซึ่งข้อปฏิบัติและข้อห้ามต่างๆ ผู้วิจัยได้รวบรวมและสามารถสรุปไว้ดังนี้

4.2.2.1 ข้อปฏิบัติ

- 1) สวดมนต์ไหว้พระ และทบทวนคาถาที่ใช้ในการรักษา
- 2) รักษาศีล
- 3) นั่งสมาธิปฏิบัติธรรม แผ่เมตตาจิตให้กับเจ้ากรรมนายเวรทั้งของตนเองและของผู้ป่วย
- 4) ปฏิบัติตนอยู่ในหลักพรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา)
- 5) มีความกตัญญูต่อบิดามารดา และเคารพเชื่อฟังคำสั่งสอนของครูบาอาจารย์อย่างเคร่งครัด
- 6) รักษาสำมะโน

ข้อปฏิบัติที่ได้ยกมานี้เป็นข้อปฏิบัติที่หมอต้องปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอโดยการไหว้พระสวดมนต์บูชาพระรัตนตรัยนอกจากจะเป็นการสรรเสริญคุณของพระรัตนตรัยแล้ว ยังเป็นการระลึกถึงครูบาอาจารย์ที่ได้สั่งสอนและถ่ายทอดวิชาการแพทย์ด้วยการกล่าวคำบูชาครูหลังจากสวดมนต์บูชาพระรัตนตรัยเป็นที่เรียบร้อยแล้ว นอกจากนี้ยังมีการทบทวนคาถาอาคมที่ใช้สำหรับการรักษาโรคอีกด้วยเพื่อให้สามารถจดจำได้ตลอดเวลาและท่องไม่ติดขัดในขณะที่ทำการรักษา ในส่วนของศีลที่หมอจะต้องปฏิบัติตนรักษานั้น คือ ศีล 5 ซึ่งเป็นศีลขั้นพื้นฐานสำหรับฆราวาสที่ใช้ควบคุมความประพฤติให้เว้นจากความชั่วมีอยู่ 5 ประการ คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประพฤติดนินทา เว้นจากการพูดเท็จ และเว้นจากการดื่มสุราและของมึนเมา

แม้ว่าจะมีการรักษาสีลให้เคร่งครัดก็ตาม แต่หากหมอคนใดไม่สามารถรักษาสีลได้อย่างเคร่งครัดก็ให้ดำรงตนตั้งอยู่ในหลักพรหมวิหารสี่แทนซึ่งเรียกได้ว่าเป็นหลักธรรมพื้นฐานที่หมอทุกคนต้องมีอยู่ในจิตใจของตนอยู่ตลอดเวลา แต่ถึงอย่างไรในสีลทั้งห้าข้อนั้นหมอทุกคนจะไม่ล่วงละเมิดเลย คือ สีลข้อที่สามและข้อที่ห้า โดยสีลข้อที่สามหากละเมิดลงไปก็นำความเสื่อมเสียมาสู่ตนเอง ทำให้หมดความน่าเชื่อถือจากผู้อื่นที่เข้ามารับการรักษาสีล และสีลข้อที่ห้าหากดื่มสุราของมึนเมาเข้าไปแล้วก็จะทำให้ขาดสติ

สำหรับการนั่งสมาธิปฏิบัติธรรมเป็นการทำจิตใจให้สงบ เป็นการขัดเกลาจิตใจในจิตใจให้เบาบาง และเป็นการสร้างพลังจิตเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการรักษาผู้ป่วย รวมทั้งการแผ่เมตตาจิตอุทิศส่วนกุศลไปให้กับเจ้ากรรมนายเวรทั้งของหมอผู้รักษาและของผู้ป่วยเพื่อเป็นการขอโทษกรรมซึ่งจะทำให้การรักษาโรคของผู้ป่วยสามารถรักษาทุเลาเบาบางจนกระทั่งหายขาดไปในที่สุด

ความกตัญญูต่อบิดามารดาเป็นอีกข้อปฏิบัติที่สำคัญซึ่งหมอนวดตอกเส้นต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพราะถือว่าบิดามารดาเป็นผู้ให้กำเนิดและเลี้ยงดูมา ดังนั้น จึงต้องมีความกตัญญูรู้คุณและตอบแทนพระคุณบิดามารดาด้วยการให้ความเคารพอย่างสูงและเลี้ยงดูบิดามารดาให้สมควรตามฐานะของตนที่เป็นอยู่ ผู้ใดที่มีความกตัญญูต่อบิดามารดาผู้นั้นถือว่าเป็นคนดีสมดังสุภาษิตที่ว่า “นิมิตฺตํ สาธุรูปานํ กตญฺญุตเวทิตา” แปลว่า ความกตัญญูตเวทิตาเป็นเครื่องหมายของคนดี แต่ถ้าผู้ใดนั้นไม่มีความกตัญญูต่อบิดามารดาสังคมรอบข้างจะมองผู้นั้นว่าเป็นคนอกตัญญูไม่รู้จักบุญคุณของผู้ให้กำเนิด ทำให้ถูกมองว่าเป็นคนไม่ดี นอกจากจะมีความกตัญญูต่อบิดามารดาแล้วยังต้องเคารพและเชื่อฟังคำสั่งสอนของครูบาอาจารย์อย่างเคร่งครัด หากไม่ปฏิบัติตามก็จะถือว่าเป็นศิษย์อกตัญญูไม่เคารพครูบาอาจารย์ซึ่งจะทำให้ไม่มีความเจริญก้าวหน้าในวิชาที่ได้ร่ำเรียนมาและอาจจะเกิดเหตุเภทภัยต่อผู้นั้นได้

การรักษาสัจจะเป็นคุณธรรมที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่หมอนวดตอกเส้นนั้นจะต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเพราะคุณธรรมข้อนี้จะทำให้หมอนั้นเป็นบุคคลที่มีความเคารพน่าเชื่อถือ หากหมอคนใดปราศจากซึ่งคุณธรรมนี้ก็จะทำให้ขาดความน่าเชื่อถือ ผู้ป่วยจะไม่ให้ความเคารพนับถือและไม่มารักษากับหมอผู้นั้นอีก

4.2.2.2 ข้อห้าม

- 1) ห้ามรับประทานอาหารในงานศพ
- 2) ห้ามรับประทานผักหม่น (ผักเขียว) ผักปลั่ง หยวกกล้วย
- 3) ห้ามล่อครวตากผ้า

- 4) ห้ามอวดอ้างตนว่าเป็นหมอที่มีความรู้เหนือกว่าหมอกันอื่นๆ และห้ามเสนอตัวเข้าไปรักษาคนโดยไม่มีการร้องขอ
- 5) ห้ามเอาลูกเลี้ยง (ผู้ป่วย) มาเป็นภรรยา และห้ามลวนลามผู้ป่วยในขณะที่ทำการรักษา
- 6) เว้นการรับประทานอาหารที่แสดงต่อโรค เช่น เนื้อวัว ควาย หรือผักบางชนิด เช่น ชะอม ผักกระถิน เป็นต้น

ข้อห้ามที่ได้กล่าวมานี้ผู้วิจัยพบว่ามีข้อห้ามบางประการนั้นได้มีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธกันกับความเชื่อในสิ่งลึกลับ เหนือธรรมชาติ คือ ข้อห้ามรับประทานอาหารในงานศพ ห้ามรับประทานผักหม่น (ผักเขียว) ผักปลั่ง หยวกกล้วย ห้ามลวดราวตากผ้า โดยที่ข้อห้ามการรับประทานอาหารในงานศพนั้นเนื่องจากมีความเชื่อว่าวิญญาณผู้ตายจะพาวิญญาณคนอื่นๆ เข้ามากินข้าวภายในงานซึ่งวิญญาณเหล่านั้นจะสร้างความสกปรกและจะทำให้คาถาอาคมของหมอเสื่อมลงได้ หากมองในแง่ของสุขอนามัยก็สามารถกล่าวได้ว่า งานศพในอดีตยังไม่มีการจัดเก็บศพไว้ได้ดีเท่าที่ควร อาจทำให้มีเลือดหรือน้ำหนองไหลออกมาจากศพ จึงทำให้เป็นที่น่ารังเกียจและเกรงว่าอาหารการกินภายในงานนั้นไม่สะอาดถูกสุขลักษณะเท่าที่ควร

สำหรับข้อห้ามที่ห้ามรับประทานผักหม่น (ผักเขียว) ผักปลั่ง และหยวกกล้วยนั้นมีความเชื่อว่าพืชผักเหล่านี้เมื่อรับประทานเข้าไปจะทำให้คาถาอาคมนั้นเสื่อมลงไม่สามารถรักษาผู้คนให้หายขาดจากโรคได้ ในเรื่องของห้ามลวดราวตากผ้านั้นได้มีการอธิบายว่า ราวตากผ้าบางครั้งได้มีการตากเสื้อผ้าหรือชุดชั้นในของสุภาพสตรีซึ่งถือว่าเป็นสิ่งเหล่านี้เป็นของต่ำตรงกันข้ามกับคาถาอาคมที่เป็นของสูง หากหมอกันใดลวดผ่านราวตากผ้าจะทำให้คาถาอาคมของหมอกันนั้นเสื่อมลงและอาจจะทำให้เกิดการเจ็บป่วยขึ้นมาอีกด้วย

แม้ว่าจะเป็นข้อห้ามที่หมอนวดตอกเส้นจะต้องห้ามละเมิดอย่างเด็ดขาดก็ตาม แต่บางครั้งหมอนวดตอกเส้นก็ได้มีการพลั้งเผลอล่วงละเมิดข้อห้ามเหล่านั้นอย่างไม่ตั้งใจ ซึ่งการกระทำดังกล่าวถือว่าเป็นการผิดครู อันจะทำให้หมอกันเกิดอาการเจ็บไข้ได้ป่วยอย่างไม่ทราบสาเหตุ จึงต้องมีวิธีการแก้ไขด้วยการขอมาต่อครูบาอาจารย์ด้วยการจัดพานขอมาโดยในพานมีการจัดดอกไม้ธูปเทียนและน้ำมันสัปปายะไปขอมากับขันธ์ครูที่วางอยู่บนหิ้งพระหรือหิ้งผีครูที่จัดทำไว้โดยเฉพาะ นอกจากนี้หมอบางคนอาจจะต้องมีการทำน้ำมันต์เพื่ออาบชำระล้างให้ตนนั้นกลับมาบริสุทธิ์และเพื่อให้คาถาอาคมกลับคืนมาดังเดิม

สำหรับข้อห้ามในการอวดอ้างตนว่าเป็นหมอที่มีความรู้เหนือกว่าหมคนอื่นและห้ามเสนอตัวเข้าไปรักษาคนโดยไม่มีการร้องขอเรียกได้ว่าเป็นข้อห้ามที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของจรรยาบรรณของหมอ หากหมอผู้ใดมีการอวดอ้างตนว่ามีความรู้เหนือกว่าหมคนอื่นและเสนอตัวเข้าไปรักษาโดยไม่มีการร้องขอนั้นก็จะถูกมองว่าเป็นการไม่ให้เกียรติซึ่งกันและกันกับเพื่อนในแวดวงวิชาชีพเดียวกัน และหากไม่สามารถรักษาได้ตามที่ได้อวดอ้างก็จะทำให้หมอผู้นั้นหมดความน่าเชื่อถือจากผู้ป่วยทันที นอกจากนี้ห้ามไม่ให้เอาลูกเลี้ยงหรือผู้ป่วยนั้นมาเป็นภรรยาเพราะถือว่าผู้ป่วยนั้นเป็นเหมือนลูกหลานคนหนึ่งในครอบครัว หากนำผู้ป่วยมาเป็นภรรยาของตานั้นจะถูกครหาหนีทาจากสังคมรอบข้างได้และหากมีการลวนลามผู้ป่วยในขณะที่ทำการรักษาจะทำให้หมอผู้นั้นขาดความเคารพน่าเชื่อถือจากผู้ป่วย และเสื่อมเสียชื่อเสียงลงทันที

ข้อห้ามที่ห้าให้เว้นการรับประทานอาหารที่แสดงต่อโรคนั้นอันที่จริงข้อห้ามดังกล่าวยังไม่ถูกจัดว่าเป็นข้อห้ามที่หมอต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด แต่จากการสัมภาษณ์หมอนวดดอกเสี้ยนทั้ง 6 คน พบว่ามีการไม่รับประทานอาหารแสดงต่อโรคโดยเฉพาะเนื้อวัว เนื้อควายอย่างเด็ดขาดแต่ยังมีหมอบางคนยังรับประทานอาหารแสดงต่อโรคอยู่บ้าง โดยเฉพาะพืชผักและปลาบางชนิดแต่จะรับประทานในปริมาณที่ไม่มากนัก อย่างไรก็ตามหมอทั้งหมดได้ให้เหตุผลในเรื่องดังกล่าวไปในทิศทางเดียวกันว่า เมื่อเป็นหมอแล้วก็ต้องใส่ใจในเรื่องอาหารการกิน อาหารชนิดใดที่จะเป็นโทษต่อร่างกายหรือก่อให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บต่างๆ ก็ควรงดเว้น ทั้งนี้ เพื่อการมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงและเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับผู้ป่วยได้ปฏิบัติตาม

4.2.3 ข้อปฏิบัติและข้อห้ามสำหรับผู้ป่วย

จากการสัมภาษณ์ผู้ป่วยที่เข้ามารักษาด้วยวิธีนวดดอกเสี้ยนทำให้ทราบถึงข้อปฏิบัติและข้อห้ามสำหรับผู้ป่วย ดังนี้

- 1) ให้รับประทานยาสมุนไพรตามที่หมอจัดเตรียมไว้ให้
- 2) ห้ามรับประทานอาหารที่แสดงต่อโรคที่เป็นอยู่ในขณะที่อยู่ในช่วงทำการรักษา
- 3) แนะนำให้ผู้ป่วยทำบุญถวายทาน และปฏิบัติธรรมอุทิศส่วนกุศลเพื่อขอโทษกรรม

จากเจ้ากรรมนายเวร

เมื่อพิจารณาจากข้อปฏิบัติและข้อห้ามสำหรับผู้ป่วยพบว่ามีลักษณะเป็นเพียงคำแนะนำของหมอที่ให้ผู้ป่วยปฏิบัติตามโดยเฉพาะข้อที่ห้าให้รับประทานยาสมุนไพรและงดรับประทานอาหารที่แสดงต่อโรคในช่วงที่ทำการรักษา หากปฏิบัติตามก็จะทำให้อาการเจ็บป่วยทุเลาลงหรือหายขาดได้ แต่หากไม่ปฏิบัติตามอาการเจ็บป่วยก็ไม่สามารถทุเลาลงหรือหายขาดได้

และยังทำให้อาการเจ็บป่วยเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยทั้ง 12 คน มีผู้ป่วยเพียง 3 คน เท่านั้นที่ปฏิบัติตามคำแนะนำของหมออย่างเคร่งครัด ส่วนอีก 9 คน ที่เหลือไม่ค่อยปฏิบัติตามคำแนะนำของหมออย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะการงดรับประทานอาหารที่แสดงต่อโรค รองลงมาคือ การไม่รับประทานยาหรือรับประทานยาไม่ตรงตามเวลาที่หมอกำหนด โดยสิ่งทีกล่าวนี้นี้จะมีผลทำให้การรักษาไม่ค่อยประสบผลสำเร็จได้ดีเท่าที่ควร จึงทำให้ผู้ป่วยหายจากอาการเจ็บป่วยล่าช้าออกไปอีก

สำหรับเรื่องการแนะนำให้ไปทำบุญถวายทานและปฏิบัติธรรมอุทิศส่วนกุศลเพื่อขอโอสถิกรรมจากเจ้ากรรมนายเวรเป็นเรื่องของความเชื่อส่วนบุคคลที่ผู้ป่วยจะทำหรือไม่ทำก็ได้ แต่ส่วนใหญ่ผู้ป่วยเลือกที่จะทำตามทีหมอบได้แนะนำไว้ ทั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้อาการเจ็บป่วยได้หายขาด และผู้ป่วยส่วนใหญ่มักเลือกวิธีการทำบุญถวายทานเป็นวิธีการขอโอสถิกรรมมากกว่าการนั่งปฏิบัติธรรมเนื่องจากเป็นวิธีการที่ง่ายและสะดวก ใช้เวลาไม่มากนักสำหรับการนั่งปฏิบัติธรรมนั้นคนทั่วไปมักจะมองว่าเป็นเรื่องที่ยุ่งยาก และไม่มีความรู้ในหลักในการปฏิบัติธรรมมากเท่าที่ควร จึงทำให้วิธีนี้จึงไม่เป็นที่นิยมกันมากนัก แต่ถึงกระนั้นยังมียุผู้ป่วยบางคนที่มีความรู้ในหลักการปฏิบัติก็ได้ใช้วิธีการดังกล่าวควบคู่ไปกับการทำบุญถวายทานเพื่อเป็นการขอโอสถิกรรมจากเจ้ากรรมนายเวรด้วยเช่นกัน

จากการนำเอาแนวคิดทางอภิปรัชญาเข้าไปศึกษาวิเคราะห์กระบวนการรักษาโรคแบบแพทย์พื้นบ้านล้านนาโดยวิธีนวดตอกเส้นสามารถจำแนกคิดย่อยได้อีก 4 แนวคิด คือ แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ, แนวคิดจิต วิญญาณ และขวัญ, แนวคิดพลังลึกลับและไสยศาสตร์และแนวคิดเรื่องกรรม สำหรับแนวคิดจริยศาสตร์ที่นำเข้าไปศึกษาวิเคราะห์ถึงข้อปฏิบัติและข้อห้ามของหมอผู้รักษาและผู้ป่วยนั้นสามารถจำแนกประเด็นที่ศึกษาได้ 3 ประการ คือ คุณสมบัติของหมอ, ข้อปฏิบัติและข้อห้ามของหมอ และข้อปฏิบัติและข้อห้ามของผู้ป่วย ซึ่งประเด็นดังกล่าวผู้วิจัยได้สรุปสาระสำคัญเอาไว้ในบทถัดไป